

MİFTÂH-I BEHİŞT'TE KOMŞULUK HUKUKU

Neighborhood Law in Miftâh-ı Behişt

Özkan DAŞDEMİR

Prof. Dr., Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Erzincan.
ozkandasdemir@hotmail.com
ORCID: 0000-0002-4308-3710

İbrahim Kurtcebe AKKUŞ

Arş. Gör. Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü, Erzincan
i.kurtcebe24@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5319-2670

Özet

“Kon” fiilinden türemiş olan “komşu” kelimesi, birbirine yakın konan, konaklayan kişiler arasındaki ilişkiyi ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Komşu ve komşu hukuku, hem Türk kültüründe hem İslam ahlâkı açısından oldukça önem verilen bir husus olmuştur. Komşuluğun önemine ilişkin hem yazılı hem de sözlü kültür miraslarında sıkça rastlanmaktadır. On beş baptan oluşan Miftâh-ı Behişt adlı eserin son babı, komşuluk hukukuna ayrılmış ve müellif ayet ve hadislerle de destekleyerek komşuluk hukukundan bahsetmiştir. Bu çalışmada 19. yüzyılda kaleme alınmış olan bu dinî-ahlakî nitelikli yazma eserden hareketle komşuluk hukuku ele alınmış, komşu hukukunun Türk ve İslam kültürü içerisindeki önemi incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Komşuluk, Komşuluk Hukuku, Miftâh-ı Behişt

Gönderim tarihi: 07.07.2022

Kabul tarihi: 09.08.2022

Abstract

The Turkish word “komşu”, which is derived from the verb “kon-”, is used to express the relationship between people who are placed close to each other. Neighbor and neighborhood law have been very important issues in Turkish culture and in terms of Islamic morality. The importance of neighborhood is frequently encountered in both written and oral cultural heritages. The last chapter of the work called *Miftâh-ı Behişt*, which consists of fifteen chapters, was devoted to the law of neighborhood and the author talked about the law of neighborhood by supporting it with verses and hadiths. In this study, the importance of neighbor law in Turkish and Islamic culture will be discussed by considering neighborhood law, based on this religious-ethical manuscript written in the 19th century.

Keywords: Neighborhood, Neighborhood Law, *Miftâh-ı Behişt*

Giriş

“Kon-” fiilinden türeyen “komşu” (koñşı, koñşu, koñuşu) sözcüğü birbirine yakın konan, konaklayan, konutlaşan insanlar arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılır. Türkçe komşu sözcüğünün karşılığı olarak İslâm ahlâk ve fıkıh yazınında “câr” sözcüğü kullanılmaktadır ve “yakın olma, yakınlık” anlamlarına gelen “civâr” ve “mücâvere” mastarlarından isim olup, genellikle birbirine yakın meskenlerde yaşayan kişileri ve aileleri ifade etmektedir.¹ Birbirine yakın yaşayan insanlar arasındaki ilişkinin çerçevesi yüzyıllar boyunca sözlü ve yazılı hukuk kurallarıyla oluşturulmuştur.²

¹ Mustafa Çağrı, “Komşu”, *DİA*, C. 26, Ankara 2002, s. 157.

² Komşuluk hukuku ve ilişkileri ile ilgili bazı çalışmalar şöyledir: Beyza Dinçbudak Solak, *Mülkiyet Hakkının Komşuluk Hukuku Bakımından Kısıtlanması*, Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2018. Ülker Yılmazöz, *Kentsel Dönüşüm Sonrası Komşuluk İlişkileri*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2010. *Buket Çakır, İstanbul'da Eski ve Yeni Yerleşim Yerlerinde Komşuluk İlişkilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma*,

Yerleşim düzeni, kişiler arası sözlü hukukta önemli bir yere sahiptir. Geçmişten günümüze yerleşim düzeni obadan mahalleye sadece isim değiştirerek örf ve âdetler çerçevesinde varlığını sürdürmüştür. Gündelik yaşama yön veren bu tür sözlü hukuk kuralları konuyla ilgili dinî öğretilerle de örtüşmektedir.³

Sosyal hayat içerisinde ailenin ardından gelen komşulukla ilgili olarak her din ve kültür komşuluk ilişkilerine özel olarak önemiyet göstermiştir. Üç semavî dinin öğretilerine bakıldığında komşuluk ilişkilerine dair kuralların bulunduğu açıkça görülmektedir. Tevrat'a bakıldığında komşuların birbirlerine karşı hak ve ödevlerine ilişkin çeşitli emir ve yasakları görmek mümkündür. Tanrı tarafından Hz. Mûsâ peygambere bildirilen on emir içinde yer alan "*komşunu kendin gibi seveceksin*" emri, Yahudiler için bu hususa dair ödevlerin temelini oluşturmaktadır. Yahudiler, bu emri kendi aralarındaki komşuluk olarak sınırlandırmış ve yabancıları kapsayıcı bir düşünceye dönüşmemiştir.⁴ Hristiyanlık'a bakıldığında ise komşuluk tabirinin daha evrensel bir anlam kazandığı görülmektedir. Matta İncili'ne göre "*her şeriatta yer alan temel buyrukların en başta geleni kişinin Allah'ı bütün yüreğiyle sevmesi, ikincisi de komşusunu kendisi gibi sevmesidir.*"⁵ Görülüyor ki Hristiyanlık inancında komşu ile sevgisi Tanrı sevgisinin hemen ardından gelmektedir. Son semavî din olan İslam'a bakıldığında ise komşu haklarının kul hakkı veya insan hakkı denilen haklar çerçevesinde ele alındığı görülmektedir. Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan ahlâk emirlerine bakıldığında, Allah'a imanı emreden ve şirke yasak koyan buyrukların ardından ana-babaya iyi davranmaya emredilmesinin ardından komşuya iyilik

---

Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2005. Müjgan Gölçük, *Kentleşme Sürecinde Akrabalık ve Komşuluk Kültürü (Afyonkarahisar Örneği)*, Yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar, 2007.

³ Aysun Dursun, *Türk Halk Hukuku*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2016, s. 183-184.

⁴ Çağrı, s. 157.

⁵ Çağrı, s. 157.

gelmektedir.⁶ Yine pek çok ayette komşuluk hususunda rastlamak mümkündür. Zira bu çalışmanın esasını oluşturan *Miftâh-ı Behişt*'te de komşuluk hukukundan bahsederken çeşitli ayet ve hadisler örnek olarak gösterilmiştir.

Altay Türkleri aynı avluda ve köyde oturanlara “*aildaş*”, daha eski Türkler “*yerdeş*” derken, Anadolu köylerinde “*ülüş*” (komşu hakkı) sözcüğü eski Türkçede “*bölüşme*”, “*eşit olarak paylaşma*” demektir. Ayrıca “*tutaşı varmak*” ifadesi eski Türklerde “*komşu olmak*” anlamına gelmektedir.⁷ *Dedem Korkut Kitabı*'nın mukaddimesinde komşuluk ile ilgili bir anekdot dikkat çekicidir. Buna göre sabahın köründe elini-yüzünü yıkamadan obanın o ucundan bu ucuna dolaşıp dedikodu yapan ve öğleden sonra evine döndüğünde etrafın dağılmış olduğunu gören kadın, komşularına sitemde bulunur. Kendisinin yokluğunda evine göz kulak olmaları gerektiğini söyler. Çünkü “*koñşı hakkı Tañrı hakkı*” diye söylenir.⁸

Türklerde komşuluk ve komşu hakkı öteden beri varlığını sürdürmektedir. Türk toplum hayatında yeri, unsurları ve işlevi ve ortaya çıkardığı neticeleri bakımından önemli bir yeri olan komşuluk, gündelik hayatın vazgeçilmez bir olgusudur. Türk toplumunda komşuluğun önemine ilişkin pek çok deyim ve atasözüne rastlanmaktadır. “*ev alma komşu al*” sözü, Türkler için komşuluğun önemini açıkça arz eden güzel örneklerden biridir.⁹ Türk kültüründe komşuya karşı hoşgörülü olunması da komşuluk ilişkilerinde önem verilen bir başka husustur. “*Gülme komşuna gelir başına*” sözü Türklerin komşuluk ilişkilerinde hoşgörüyü dikkat ettiğini göstermektedir ki bu söze Türk dünyasının farklı coğrafyalarında da rastlamak mümkündür; Azerbaycan'da “*gülme gonşuna, galar*

⁶ Çağrı, s. 157.

⁷ Bahattin Ögel, *Türk Kültür Tarihine Giriş III*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1991, s. 95-100.

⁸ Muharrem Ergin, *Dede Korkut Kitabı I*, 6. Baskı, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2008, s. 76-77.

⁹ Mustafa Gündüz, M. Cengiz YILDIZ, “Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 7, S. 25, 2008, s.124-125.

başına", Kazakistan'da "*külme dosına, keler başına*", Özbekistan'da "*Külme koninga, kaytıp kelar başına*" Kumuk Türklerinde "*Küleme honşuņa, gelir başıņa*" şeklinde ifade edil-mektedir.¹⁰ Görüldüğü üzere komşuluk kültürü farklı coğrafyalarda da olsa aynı anlayışla Türk toplumunda daima var olmuştur.

2. Miftâh-ı Behişt ve Komşuluk Hukuku

2.1. Miftâh-ı Behişt

Komşu hakkı ve komşuluk hukukunun işlendiği eserlerden biri *Miftâh-ı Behişt (Cennetin Anahtarı)* başlığını taşımaktadır. Dinî-ahlakî nitelikteki eserin elimizdeki yazma örneği H. 1258 (M. 1842-43) yılında kaleme alınmıştır. Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Türkçe Yazmaları koleksiyonunda bulunan eser katalogda *Miftâh-u Behişt* adıyla 001326 demirbaş numarasında kayıtlıdır. İstinsah tarihi 1258 (1842-43), istinsah yeri Sivas olarak gösterilmiştir. Eserin yazarı İbrâhîm b. Ahmed b. İbrâhîm'dir. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Kataloğunda ise *Miftâh-ı Behişt* adıyla D. No. 674 demirbaş numarasında kayıtlı olan eserin yazarı İbrâhîm b. Ahmed b. İbrâhîm (öl. 1173/1759'dan sonra), müstensih Abdullah b. Hasan b. Muhammed olarak belirtilmiştir. 250x180-180x123 mm. ölçülerinde olan yazma eser nestalik yazı türü ile kaleme alınmıştır. 304 yapraktan oluşan yazmanın her sayfasında 25 satır bulunmaktadır. Vazo ve taç filigranlı kâğıt türündeki yazma; vişne rengi deri, kısmen eskimiş, miklepli, şirazeli, zencerekli, gömme şemseli, deffe zahırî güzel ebru kaplı ciltlidir. Mihrabiye içinde eserin adı yazılı olup mihrabiye ve ilk 2 sayfa cetvelleri altın yaldızlı, diğer cetveller, kenar mebhasları, fasıl, baplar, ayrıca önemli cümle, ayet ve hadis metin keşideleri kırmızıdır. Başta 3 yaprak fihristtir. Fihristin sonunda 1273 senesi vakıf kaydı ve Sofi el-Hacı Muhammed

¹⁰ Bayram Durbilmez, "Türk Dünyası Atasözlerinde Barış ve Hoşgörü", *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS Bildiriler/ Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri*, II. Cilt, 589-609, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.: Ankara, 2007., s. 603.

Efendi b. Mustafa Musa-zade el-Ankaravî'nin imzası ve mührü vardır. Ahlak ve nasihat muhtevalı bir eserdir. Eserin adından da anlaşılacağı üzere kişinin cennete girebilmesi için neleri yapması gerektiği, nelerden uzak durması gerektiği gibi dinî ve ahlakî konular hakkında bilgiler içermektedir. Bu bilgiler aktarılırken ayet ve hadisler kaynak gösterilmiştir. Yazar, eserini kaleme alırken konuları baplara ve fasıllara ayırmıştır. Baplarda ve fasıllarda yer alan konu başlıklarını da giriş bölümündeki fihristte vermiştir. Fihristte ayrıca bapların ve fasılların sayfa numaraları da bulunmaktadır.

2.2. Miftâh-ı Behişt'te Komşuluk Hukuku

Miftâh-ı Behişt adlı eser on beş baptan oluşmaktadır. Her bap kendi içinde muhtelif sayıda fasıllara ayrılmıştır. On beşinci bap, komşunun komşu üzerindeki hakkı ile ilgilidir. Ayet ve hadislerde¹¹ bu konunun nasıl ele alındığı aktarılarak komşu hakkının önemine vurgu yapılmıştır. “*El-Bâbu'l-Hâmisu 'Aşer Fi-Beyân-ı Hakku'l-Câr 'Ale'l-Câr*” başlığını taşıyan söz konusu babın başlangıcı şöyledir: “*Ey tâlib! Esrâr-ı ilâhî aqâh ol ki on beşinci bâb komşunuñ komşu üzerinde olan hakkı beyânındadır.*”¹² Hemen devamında komşu hakkına dair bir ayete atıfta bulunulur:¹³

وَالْمَسَاكِينِ وَالْيَتَامَى الْقُرْبَىٰ وَبِذِي حَسَنَاتٍ ۖ وَالْبِالِغِينَ شَيْئًا بِهِ تُشْرِكُوا وَلَا لِلَّهِ وَعِبَادُوا
إِنَّ آيْمَانَكُمْ مَلَكَتْ وَمَا السَّبِيلُ ۖ وَابْنِ بِالْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ الْجُنُبِ وَالْجَارِ الْقُرْبَىٰ ذِي وَالْجَارِ
فَخُورًا مُّخْتَلًا كَانَ مَنْ يُحِبُّ لَا لِلَّهِ

¹¹ Hadislerde komşuluk ile ilgili geniş bir literatür vardır. Bu konuda şu çalışmalara bakılabilir: Sabri Türkmen, *Hadislerde Komşuluk*, Yüksek lisans tezi, Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 1996. Osman Kaya, Hacı Çiçek, “Şehirleşme Bağlamında İslâma Göre Yardımlaşma ve Dayanışma Komşuluk Örneği”, *Route Educational and Social Science Journal*, 4(5), 2017, 531-547. Ali Can, “Kur’ân ve Sünnet Işığında Komşuluğun Yeri”, *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21, 2013, s. 203-243.

¹² [256a]

¹³ *Kur’an*: 4/36. “Allah’a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın. Allah kendini beğenen ve böbürlenip duran kimseyi asla sevmez.”

Ardından ayetin Türkçe meali verilerek yakın-uzak komşuya ihsan eylemek gerektiği vurgulanır. İhsanın, cömertliğin, el açıklığının iman göstergelerinden biri olduğu hadislerle desteklenerek gös-terilir. Burada Türk kültüründe el açıklığının ne denli önemli olduğuna dair *Delem Korkut Kitabı*'ndaki meşhur anekdotu hatırlamakta yarar vardır. Kitapta örnekleri sıklıkla takdim edilen hüner ve erdem olguları Oğuz ilinin temel alplık göstergeleridir. Alp olmanın ve ad almanın gereği bir hüner ya da erdem göstermektir. Hüner, baş kesip kan dökmek; erdem ise el açıklığıdır. *Uşun Koca Oğlu Segrek Boyu*'nda Uşun Koca'nın büyük oğlu Egrek'in Kazan Bey divanına destursuz girip çıkmasını eleştiren Ters Uzamış adındaki alp ona şöyle seslenir: "Mere Uşun Koca oğlu bu oturan bigler her biri oturduğu yiri kılıcıyle etmegiyile alupdur, mere sen baş mı kesdüñ, kan mı tökdüñ, aç mı toyurduñ, yalincak mı tonatduñ?"¹⁴ Miftâh-ı Behişt'te yukarıdaki ayetle ilgili nakilden sonra komşuluk hukuku ile ilgili hadisler sıralanır:

1. Hazreti Cebrâ'il 'aleyhisselâm baña komşu hakkını çok vasiyyet eyledi. Zanneyledüm ki talâki harâm ola.¹⁵
2. Kıyâmetde komşu komşuya yapuşup diye ki: Ya Rabb! Su'âl eyle niçün benüm tarafuma kapusın kapayup beni ihsândan mahrûm eyledi. Komşunuñ kadri hürmeti şerîfdür. Bahtlu ol kimse ki komşu hakkına ri'âyet ide ve bildürse cehennemde ol habîs ve mahbes ve bahîl¹⁶ âdeme mahsûsdur kim komşuyu görünce yüzün i'râz¹⁷ ider. La'net eyle¹⁸ komşuya.¹⁹
3. Komşu üç kısımdur; biri üç cihetden, biri iki cihetden ve biri bir cihetden. Üç cihetden olan komşu akrabâdan ola, Müslim ola hem komşu ola. Ol komşunuñ hem hakk-ı rahim ve hem hakk-ı İslâm ve hem hakk-ı civâr sâhib olur. Ammâ iki cihetden olan komşu Müslim ola ve

¹⁴ Muharrem Ergin, *a.g.e.*, s. 225.

¹⁵ [256b]

¹⁶ Eli sıkı, cimri.

¹⁷ Yüz çevirme.

¹⁸ Öyle.

¹⁹ [256b]

*hem komşu ola, anuñ hakkı iki. Hem komşu hakkı ve hem İslâm hakkı. Ammâ bir cihetden olan kâfir komşısıdur. Anuñ bir hakkı vardır.*²⁰

4. "Komşu hakkı tokuzdur. Bir rivâyetde ondur.

Ödünç istese virmekdür.

Da'vet itse varmakdur.

Hasta olsa hâlin sormakdur.

Yardım istese yardım itmekdür.

Musîbet vâkı' olsa 'izz itmekdür.

Hayr işi olsa mübârek olsun dimekdür.

Vefât itse namâzın kılmakdur.

Sefere gitse evine ve mâlına nâzır olmakdur.

Ta'âm kokusuyla incitmemekdür. Meger bir lokma ta'âm suna, râzı olmak için.

Onıncı, evi üzerine yüksek binâ kurmamakdur. Meger rızâsıyla ola."²¹

5. "Bir kimse komşusun incitse nâ-ḥak yire Ḥaḫ te'âlâ ol kimseyi cennet kokusundan ba'îd²² ider, makâmı cehennem ola. Tahkîk bilüñ Ḥak te'âlâ kıyâmet güninde komşu hakkın sorsa gerek. Ehl-i beyt hakkın sorsa gerek. Bu kimse komşu hakkın zâyî' eylese ol bizden degüldür. Komşusına eziyyet ve rencîde idenüñ hânesine ve mâlına komşusu mâlik olur."²³

Miftâh-ı Behişt'te komşuluk hukuku ile ilgili bir anekdot ise şu şekildedir:

"Emîr-i Horâsân 'Abdullah bin Tâhir'üñ bir sâliha hatun komşusu var idi. Anuñ üç kızı var idi. Havâyic²⁴-i benât²⁵ için hânesin

²⁰ [257a] Ebu'l-leys-i Semerkandî rivayeti.

²¹ [257a] Ebu'l-Ḳâsım Muhammed İbn Mücâhid Hasan Basrî'ye isnat ile rivayet olunur.

²² Uzak.

²³ [257a] Zühretü'r-Riyâz'da rivayet edilir.

²⁴ İhtiyaçlar.

²⁵ Kızlar.

*bey*²⁶ *e muhtâc oldu. Pâdişâh işidüp ol 'avrat da'vet idüp niçün hâneñi bey' idersüñ, didi. Bizden yoksa incindüñ mi didükde hatun eyitdi: Yâ emîr! Kızlarım büyüdi. Ere virmek murâd iderem. Pâdişâh, dellâl nidâ itdürüp her kıza üçer biñ altunlık cihâz*²⁷ *idüp birer ma'küle adama tezvîc eyledi.*"²⁸

Sonuç

Kon- fiilinden türemiş olan komşu kelimesi, birbirine yakın konan, konaklayan, konutlaşan insanlar arasındaki ilişkiyi ifade etmek için kullanılmıştır. Komşuluk veya birbirine yaşayan insanlar arasındaki sosyal ilişki, zaman içerisinde toplumda yazılı ve sözlü hukuk kurallarıyla çevrelenmiş ve birlikte yaşayan insanlar kendi belirledikleri bu hukuk kuralları dahilinde sosyal ilişkilerini sürdürmüşlerdir. Komşuluk hakkı, komşuluk hukuku olarak ifade edilebilecek olan bu kurallar toplumların kültürel kodlarında yerini alırken, dini açıdan bakıldığında da çeşitli emir ve yasaklar toplumlara buyrulmuş ve zamanla dini ve kültürel bir komşu hukuku ortaya çıkmıştır. Türk kültüründe de komşuluk ilişkilerine önem verildiği, halk arasında sıkça kullanılan atasözlerinde açıkça görülebilmektedir. Yine *Dedem Korkut Kitabı* gibi Türk kültürünün önemli miraslarında da komşuluk ilişkilerine değinilmiş, türlü anekdotlarla bu hususa dikkat çekilmiştir. Ortak bir yaşayışın ve aklın ürünü olarak komşu hukuku, farklı coğrafyalar yaşayan ancak aynı kültürden beslenen tüm Türk topluluklarında, lehçesi farklı olsa da özünde aynı anlamı ifade ettiği yine kullanılan öz değişlerden anlaşılabilir.

Bu çalışmanın esasını oluşturan *Miftâh-ı Behişt* (Cennetin Anahtarı) adlı dinî-ahlakî nitelikteki eserde de komşu hakkı ve komşuluk hukuku ayrıca bir yer açılarak ele alınmıştır. Müellif eserinde kişinin cennete girebilmesi için neleri yapıp, neleri yapmaması, uzak

²⁶ Satış.

²⁷ Çeyiz.

²⁸ [257a-257b]

durması gerektiği konuları ele almıştır. Eserin on beşinci babı komşuluk hakkı üzerine yazılmıştır. Konuya ilişkin ayet ve hadisler de kullanan müellif, komşuluk hukukunun önemini vurgulamıştır. Eserde komşuluk hakkıyla ilgili ifadelerle bakıldığında, komşuların birbiri üzerine büyük hakkı olduğuna dikkat çekilmiş, komşu hakkının terk edilmesinin haram olduğu ifade edilmiştir.

Yine komşuların birbirlerine ihsan eylemelerinin, cömertlik göstermelerinin, eli açık olmalarının imanın göstergelerinden olduğu, aksi durumda kıyamet günü komşu, komşunun yakasına yapışacağı ve komşuluk hakkına riayet etmeyenlere lanet edilmiş, yerinin cehennem olduğuna dikkat çekilmiştir. Eli açık olmanın Türk kültüründe de önemli bir yere sahip olduğu, Dedem Korkut Kitabı'nda da anekdotlarda dile getirilmiştir.

Miftâh-ı Behişt'te komşunun üç kısım olduğu belirtilmiştir. Birincisi hem akraba hem Müslüman hem de komşu olan ki bunun hakkı en çok olanıdır. Bu tür komşunun üç hakkı vardır. İkinci kısım komşu hem Müslüman hem komşu olan, bunun ise iki hakkı vardır komşu hakkı ve İslam hakkı. Son olarak üçüncü kısım komşu ise kâfir olan komşudur ki bunun da bir hakkı vardır. Eserin 257a varığında komşuluk hakkının ise 10 olduğu rivayet edilir. Ödünç isteyince vermek, davet edince gitmek, hasta olunca halini sormak, yardım isteyince yardım etmek, bir musibet geldiğinde yardım etmek, hayır işinde yanında olmak, vefat edenin namazını kılmak, bir yere gittiğinde malına mülküne bakmak, yiyecek kokusuyla incitmemek, böyle durumda ona da ikram etmek, rızası olmadan komşunun evinden yüksek bina inşa etmemek komşuluk haklarındandır. Komşuluk hakkının önemi açısından *“bir kimsenin haksız yerine komşusunu incitmesi durumunda Allah onu cennet kokusundan uzak ede, makamı cehennem ola”* ifadesi de komşu hakkının önemini vurgulamaktadır.

Son olarak, görülmektedir ki gerek Türk kültüründe gerek İslam ahlâkında komşuluk ve komşuluk hukuku toplumsal hayat içerisinde önemli bir yere sahiptir. Toplumun kültürel öğelerinde kendine yer bulmuş olan komşuluk hukuku hem sözlü hem yazılı eserlerde ifade

edilmiştir. Bu hususta Miftâh-ı Behişt adlı eserde ahlâkî açıdan önemli bir yeri olan komşuluğa ayrı bir bölüm altında yer verilmiş ve komşuluğun ve komşuların birbirleri üzerindeki hakkı ve hukukunun ayet ve hadislerle de desteklenmek suretiyle önemine vurgu yapılmıştır.

Kaynakça

- İbrâhîm b. Ahmed (H. 1258). *Miftâh-ı Behişt*, Diyanet İşleri Başkanlığı Kütüphanesi Türkçe Yazmaları Koleksiyonu, D.baş no: 001326
- Can, A. (2013). "Kur'ân ve Sünnet Işığında Komşuluğun Yeri". *KSÜ. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 21: 203-243.
- Çağrı M.(2002). "Komşu", *DİA*, (26), Ankara: 157-158.
- Çakır, B. (2005). *İstanbul'da Eski ve Yeni Yerleşim Yerlerinde Komşuluk İlişkilerinin Karşılaştırılmasına Yönelik Bir Araştırma*, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Durbilmez B. (2007). "Türk Dünyası Atasözlerinde Barış ve Hoşgörü". *Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 38. ICANAS Bildiriler/ Edebiyat Bilimi Sorunları ve Çözümleri, II. Cilt*, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Yay.: 589-609.
- Dursun, A. (2016). *Türk Halk Hukuku*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Ergin, M. (2008). *Dede Korkut Kitabı I*. 6. Baskı. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Gölçük, M. (2007). *Kentleşme Sürecinde Akrabalık ve Komşuluk Kültürü (Afyonkarahisar Örneği)*, (Yüksek Lisans Tezi). Afyonkarahisar: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Gündüz M. ve Yıldız, M. C. (2008). "Türk Yazılı Kültüründe Komşuluk". *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(25): 123-138.
- Kaya, O. ve Çiçek, H. (2017). "Şehirleşme Bağlamında İslâma Göre Yardımlaşma ve Dayanışma Komşuluk Örneği". *Route Educational and Social Science Journal*, 4(5): 531-547.
- Ögel, B. (1991). *Türk Kültür Tarihine Giriş III*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Solak (Dinçbudak), B. (2018). *Mülkiyet Hakkının Komşuluk Hukuku Bakımından Kısıtlanması*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Türkmen, S. (1996). *Hadislerde Komşuluk*. (Yüksek Lisans Tezi), Şanlıurfa: Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmazöz, Ü. (2010). *Kentsel Dönüşüm Sonrası Komşuluk İlişkileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ekler

Ek 1: Miftâh-ı Behişt, varak 256a.

Ek 2: Miftâh-ı Behişt, varak 256b.

Ek 3: Miftâh-ı Behişt, varak 257a.

Ek 4: Miftâh-ı Behişt, varak 257b.

